

Sabohat Bozorova

Ali Şir Nevaî Taşkent Devlet Özbek Dili
ve Edebiyatı Üniversitesi

Ibodot Bozorova

Nevaî Devlet Pedagoji Institutüsü

ÖZBEK HİKAYELERİNDE MİLLÎ AZATLIK HAREKETİNİN YANSIMASI

ӨЗБЕК АДАБИЯТЫНДАГЫ УЛАМЫШТАРДА УЛУТТУК ЭРКИНДИКТИН ЧАГЫЛДЫРЫЛЫШЫ

Özet: Eski Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda 15 cumhuriyet bağımsızlığına kavuştu. Bağımsızlık ulusal benlik duygusunu daha da sağlamaştırdı. Bu durum edebiyat alanında özellikle roman, hikâye, makale ve şiirlerde hemen hissedildi. 20. yüzyılın sonlarına doğru 1991 yılında kazanılan bağımsızlığın etkisini birçok alanda değerlendirip medenî ve ilmî çalışmalarındaki neticelerini somut olarak görmek mümkündür. Edebî eserlerdeki millî kahramanlar vasıtasıyla millî kimlik kazanmanın güzel örneklerini tespit etmek amacıyla bilimsel çalışmalar yapmak günümüzde daha da önem kazanmıştır. Halkın bilinçlenmesine katkı sağlamak, bağımsızlık gibi büyük değerlerin önemini bütün kuşaklara kavratmak, bağımsızlığın ebedileştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak millî bir sorumluluktur. Araştırmamızın esas konusu işte bunlardır.

Anahtar kelimeler: bağımsızlık, millî benlik, millî kahramanlar, tarihî hikâye.

Аннотация: Советтер Союзу таран, он беш республика өз алдынча эгемендүүлүккө ээ болду. Бул эгемендүүлүктүн келиши менен улуттук ар-намыс сезими ойгоно баштады. Мындай абал өзгөчө адабият айдыңында айталы, роман, уламыш, ырлар менен адабий макалаларда абдан жакшы чагылдырылып жатты. XX кылымдын акырында т.а. 1991-жылы ээ болгон эгемендүүлүктүн шаң-шөкөтүн маданий жана илимий багытта жазылган эмгектерден таасын көрө алабыз. Адабий каармандар аркылуу улуттук аң-сезимди ойготкон эң чоң мисалдар пайда болду. Мындай жол-ыкма бүгүн да уланып келүүдө. Аң-сезимди ойготууда эгемендүүлүк сыяктуу улуттук баалуулуктарды кийинки муундарга түшүндүрүүгө жана эгемендүүлүктүн баасын адабият аркылуу көтөрүүгө багытталган эмгектерди жазуу улут алдындагы чоң милдеттердин бири эле. Биздин изилдөөбүздүн негизги максаты да ушул.

Түйүндүү сөздөр: Эгемендүүлүк, улуттук аң-сезим, улуттук каармандар, тарыхый окуялар.

Abstract: Disintegration of the former Soviet Union provided the independence of 15 republics. Independence strengthened the local pride. This situation was reflected in literature in the first place. This article provides more details on this situation.

Key words: independence, national releases, national heroes, historical story.

XX. Yüzyılın 90'lı yılları Özbekistan'da değişimler dönemi olmuştur. Devletimiz 1991 yılında bağımsız olduktan sonra millî kültür ve edebiyatın gelişmesine yeni imkanlar tanınmış, siyasî baskılardan kurtulan edebiyat farklı bir yolu takip etmeye başlamıştır.

Halkın hayatındaki herhangi değişim edebiyata da mutlaka yansiyacak tabii. Bağımsızlık sayesinde tarihimizin gizli sayfaları açılmış, geçen yüzyıllara ait tarihî olayları anlatan eserler yazılmış, Sovyet rejiminin insanlar üzerindeki menfi tesirleri ve millî değerler ele alınmıştır. Böylece *millî tarih*, *vatan* ve *millet* kavramları Özbek edebiyatında en fazla ele alınan konular olmuştur.

Bu dönemde basmacılık hareketi hakkındaki istatistik ilân edildi, halkımızın başına gelen sömürgecilik belâsını defetmeye çalışan millet kahramanlarının acı kısmeti, ruhiyeti tasvir edilmiş tarihî eserler yayımlandı. Halkın düşmanları diye ilân edilen "basmacı" damgası vurulan insanlar kısmetinin bedîi telkini kimseyi etkisiz bırakmaz. Şayım Botayev'in "Qora tuman" (Kara Sis) (Botayev Sh., 1990, №4. s.5-8.), Gaffar Hatamov'un "Uyi kuygan odam" (Evi Yanmış Adam) (1995) (Hotamov G., 1996, №2, s. 40-42.), Lokman Börihan'ın "Aldoqchi Tunlar" (Yalancı Geceler) (Borixon L., 2003, №1.s.37-41) hikâyelerinde basmacılık hareketi, millet fedakarlarının kahramanlığı tasvir edilmiştir.

“Qora tuman” hikâyesinin kahramanı Halbota Korbaşı, “Uyi kuygan odam” hikâyesi kahramanı ve Ahmet Toksaba “Aldoqchi tunlar” hikâyesinin kahramanı Nur Korbaşı birbirine çok benziyorlar.

Bu hikâyelerde kahramanların basmacılık hareketine katılma nedeni yeterince kanıtlanırlar. Halbota Korbaşı “*kendi yerini, kendi elini kafirlere verip rahat oturamayan*” vatanperver; Ahmet Toksaba'nın babası sovyetler tarafından kurşuna dizilmiş; Nur Korbaşı'nın babası da Şuralarca horlanarak öldürülmüştür. Kahramanların hepsi elem dolusu kalple insanlardan uzakta, dağlarda yaşıyor.

Hikâyelerin kahramanları için vatan kutsal secde yeri en büyük değerdir. O yüzden vatani savunmak için ellerine silah almışlar can feda etmişler.

Bu kahramanlar için aile kutsal yuvadır. Yüksek değerler ruhunda eğitilmiş halkın temsilcileri olarak aileye çok önem veren milletperverlerin kismetinde iki durumu gözetlemek mümkündür. Halbota Korbaşı'nın şöhreti azalmaya başlayınca eşi Zakir Lakatla düşüp kalkmaya başlar. Bu na hoş haberi duyduğu zaman “*Ko'ksini o'q teshib o'tgandek Xolbo'ta ot ustida qalqib ketdi...Osmon chir aylandi, ko'z o'ngida tog'lar hozir ko'ksini tilib yuborgan xanjarga aylandi*”. (Halbota sanki göğsünü ok delmiş gibi atın üstünde sendeledi... Gökyüzü durmadan dönüyordu, dağlar sanki göğsünü delmiş hançer gibi gözüküyordu.)

Nur Korbaşı'nın eşiyse eski hizmetçisi Nişanla evlenir. Bunu duyunca “*Nur boyvachcha otiga achchuq qamchi tortdi*”. (Nur Bey kızgınlıkla atını kırbaçladı.)

Ahmet Toksaba'nın nişanlısı ise sadakatli. O yüzden Toksaba yâr ve diyarsız hayatı ölüme tercih eder.

İnsanlık tarihinde birçok kudretli devletler ihanet yüzünden mahvolmuştur. Alp Er Tonga, Spitamen, Mahmut Tarabî, Yülyi Sezar gibi kahramanlara da yakın dostları ihanet ettikleri bellidir. Araştırmakta olduğumuz hikâyeler kahramanlarının yakın insanları da ihanet eder. Halbota Korbaşı Seyitmurat'ın ihaneti; Ahmet Toksaba Egamkul'un ikiyüzlülüğü, Nur Korbaşı Süleyman ve Nişan'ın nankörlüğü yüzünden zevallı bulur.

Yazar Şayım Botayev böyle bir durumdaki insanın duygularını Halbota adına şöyle dile getirir: “*Ayt, o'z ishon-ganing xiyonat qilsa, tiriklikning, kurashmoqning zarra qim-mati bormi? Agar shunday hol ro'y bergudek bo'lsa, shuning o'zi o'lim emasmi?... Men o'ldim. Meni xiyonat o'ldirdi*”. (Söyle bana, inandığın kimse ihanet ederse yaşamın, mücadele etmenin bir anlamı kalır mı? Böyle durumun olması ölmekle aynı şey değil mi?... Ben öldüm. Beni ihanet öldürdü.) Halbota öç almayı düşünmüyor bile...

Ahmet Toksaba ise intikamı geciktirmez “*... beshtirani dast chog'lab,... qilich yalang'ochlab kelayotgan Egamqulni nishonga oladi*”. (...silahı doğrulayıp kılıç oynatarak gelmekte olan Egamkul'u hedef aldı).

Nur Korbaşı uzak zaman Nişan'la karşılaşmayı planlar. Hayalen onun boğazına tabanca direr. Dediklerine razı olmazsa öldürmeyi düşünür. Nişan Nur'un evine, eşine, oğluna sahip çıkıyor ya! Fakat planladığı gibi olmaz. Karşı karşıya geldikleri zaman güçler eşit değildi. En önemlisi Nur'u hayata bağlayan son ip kopmuştu: oğlu Nur'u basmacı, Nişan'ı ise baba diye biliyordu.

Hikâyelerde bu kahramanlara zıt olarak tasvir edilmiş menfi kahramanlar eserdeki dramatik durumları, kahramanların ruhiyetini daha net ifade etmeye hizmet ettirilmiştir.

Halbota'ya karşı konmuş Seyitmurat'ta kurnazlık, bencilik, ikiyüzlülük, alçaklık gibi noksanlar görülür. O ağır

durumda kalmış korbaşıya asla çekinmeden öğüt verir. Dedikleri itibarsız kaldığı zaman kızar. Yazar Seyitmurat'ın ruhi âlemini tasvir ederken dialog ve monologlardan maharetle yararlanır.

Halbota'ya eşinin ihaneti haberini verirken son derece sevinen Seyitmurat korbaşının mahçup olmasını bekler. Fakat Halbota duyduklarını hissettirmez. Aslında bu anda korbaşının gönlünde duygular coşuyordu. Yazarın tasvir ettiğine göre o “*dovulday uyiga kirib borib ayolining sochidan otning dumiga bog'lab chiqish ishtiyoqida yondi*”. (O sanki fırtına gibi evine girmek, eşinin saçından tutarak atın kuyruğuna bağlayıp çıkmak arzusuyla yandı.) Eşinin ihanetini hisseden her Özbek'in gönlünde aynı duyguların coşacağı bellidir. Çünkü halkımız için ırz, namus meselesi son derece önemlidir. Millî karakterin yine bir yönü bu tasvirde görülmüyor.

Ahmet Toksaba'ya karşı konmuş kahraman Egamkul'dur. O ilkönce Toksaba grubunda mücadele eder. Sovyetler tarafına geçince önce Toksaba'nın yardımcısı olan Azam'ı, daha sonra “*birlikte mücadele ettiği, kan geçtiği silah arkadaşlarını*”satar. Bu kahramanın faaliyeti vasıtasıyla vatana, dosta ihanet, imansızlık gibi noksanlar faş edilir.

“Aldoqchi tunlar” hikâyesindeki Nişan Nur Korbaşı'ya karşı konmuştur. Bu iki kahraman sınıf açısından da karşı kutuplardadırlar: zengin ve fakir. Nur'un babası dilencilikle hayat geçirmekte olan Nişan'ı hizmetçi olarak evine getirir. Çok iyi bir hizmetçi olan Nişan Şuraların da dikkatini çeker, Şura Reisi olur. Bu kahraman menfaat uğrunda imanını satan kişileri temsil eder.

Hikâyelerde kahramanları hayatken yenemeyen düşmanların onların cesetlerini horladıkları tasvir edilir. Halbota Korbaşı can teslim ederken “*...O'lganimdan so'ng tanimni xor etmasinlar...*”, (..Öldüğümden sonra vücudumu hor etmesinler..) diye vasiyet eder. Maalesef, Kızılların gözüne girmek niyetindeki Seyitmurat'ın “fedakarlığı” sayesinde Halbota'nın cesedi de horlanır. Bu tasvir Seyitmurat'ın alçaklığı, yurdu zapteden yabancıların ölüğü de, diriği de saymadığını tasvir etmeye hizmet eder.

Ahmet Toksaba'nın kaderi daha da korkunç: ganimler önce onun cesedini yandırmıyorlar, sonra ise koparılmış başını mızrağa koyarak sokaklarda gezdiriyorlar. Toksaba'nın babası için kendi evi mezar olmuşsa Toksaba'ya defnedilmek de nasip olmaz. Hikâyelerde yerli halkı korkutmak, daha kolay idare etmek amacıyla yapılan bu gibi vahşetler tasvir edilirken felsefî fikirlere de yer ayrılır. Sömürgecilerin zulmüne karşı baş kaldırmış köyün muhtarı, Nur Korbaşı'nın babası (“Aldoqchi tunlar”), Toksaba'nın babası (“Uyi kuygan odam”) tasvir edilirken halkımızın hürriyetseverlik, isyan etme, namerde boyun eğmeme, imanı koruma gibi faziletlerini göstermek amaç edinir.

Yazarlar hikâyeler için başlık seçerken remziliğe önem verir. Şayım Botayev'in hikâyesinde vak'alar çevreyi sis kaplamış zamanda geçer. Hikâyede kara sis facianın sembolüdür. “*Bugun ko'z oldimni negadir qora tuman bosib kelaverdi. Ko'ngil sezar ekan-da.Mana endi ancha tiniqlash-gandekman*” (Bugün bilmem nedense gözümün önünü kara sis kaplayıverdi. Galiba gönül sezinliyormuş. İşte şimdi biraz iyi gibiyim), diyor Halbota Korbaşı can teslim etmeden önce.

Vak'alar tasvir edilirken subhi kazıba(yalancı sabah) ve subhi sadık (gerçek sabah)tan da bahsedilir. Bunlara da dikkat edersek kulun hayatını subhi kazıba, Yaradan huzuruna yol alma, iman uğrunda şehit olmayı subhi sadıka benzetmek

mümkün. Bu benzetme Halbota'nın iman sahibi olduğunu göstermeye de hizmet eder. Halbota ölümünden önce Kabe'ye yöneliyor: "Münacat-mürakabe...". Bu tür tasvirleri bağımsızlık döneminde kullanmak mümkün olduğunu itiraf etmek yerinde olacak.

"Evi yannısh" deyimini Özbeklerin nutkunda çok kullanılıyor. Deyimin mecazî manası budur: "Başına felaket gelmiş", "Her şeyinden olmuş". Hikâyede bu deyim Toksaba'nın babasının evinin yandığını ifade etmekle birlikte kendi evinde yabancı gibi yaşamaya mahkum olan insanın, halkın acı durumunu da gösteriyor.

"Aldoqchi tunlar" hikâyesinde Nur Korbaşı kendi niyetine ermek için birçok geceleri umutla geçiriyor. Fakat istediği gibi olmuyor. Gece ve sisin siyah renkte olduğuna dikkat edersek "Qora tuman" ve "Aldoqchi tunlar" hikâyelerinin başlıklarındaki mecazî benzerliği hemen sezinliyoruz. Nur Korbaşı'nın hayatındaki son gece tasvirinde "Gece... Kader gibi kapkaranlık gece" diye yazıyor.

Siyahın matem rengi de olduğunu kabul edersek tasvir edilmiş dönem halkımızın hayatındaki büyük kayıp dönemi olduğuna işaret edildiğini farkediyoruz.

Hikâyelerin kahramanları aynı ideal uğrunda mücadele ettiyseler de her birinin huyu bir başkadır. Halbota Korbaşı hikâyede ağırbaşlı, mülahazalı insan olarak tasvir edildiyse, Ahmet Toksaba'yı cesaret ve kararlılıkla davranan insan olarak tanıyoruz. Nur Korbaşı'nın karakterinde gelişmeyi görüyoruz: ilk Kaşgar seferinde doğal değişimlerden de şikayetçi olan, insanî istekleri yenmeye zorlanan Nur Korbaşı'nın karakterinde devrim sayesinde devrim oluyor: kılıç tuttuğuna bir sene olduğu zaman korbaşılığı iddia eden ağgözlünün ağzına kurşun diziyo, onu küçümseyerek "bebek" diye yermiş grup rehberinin yemeğine zehir katıyor, bir sürü başına buyrukları ceहनemine yolluyor.

Hikâyelerin kahramanları için millettaşlarının destekledikleri, birliğin olmadığı sonsuz ükdedir. Zorbalara kolay kolay baş eğen, can kaygısı ve nefis derdiyle yurduna, yurttaşlarına ihanet edenlerin bulunduğu ise faciadır. Bu durum Halbota tarafından "Sen menga o'q uzmayoq o'ldirding bugun...", - (Sen beni ok atmadan öldürdün bugün) şeklinde ifade edildiyse, Ahmet Toksaba "Yakkalanganingni sezib tursang, sa'yi harakatingda ma'no qolmas ekan", (Yalnız kaldığını hissettiğin zaman hareketlerinde anlam kalmıyormuş) diye durumu açıklar. Nur Korbaşı titiriyor, "Yo Oллоh, bu ne ko'rgulik?" (Aman Allahım, bu ne felaket?) diye acı çeker.

Tarihî konudaki hikâyelerde detayları maharetle kullama eserin başarılı olmasını sağlayan koşullardan sayılır. Araştırılmış hikâyelerin yazarları detayları ustalikle kullanmışlar. Şayim Botayev vak'aları doğa olaylarına bağlı halde tasvir ediyor. Hikâyenin başında "Siyah, simsiyah sis" tasviri iki defa tekrar edilir. Sisle paralel olarak fener gibi yanan ışık, yani umud da tasvir edilir. Fakat bu ışık ileride değıil, geride kalmıştır. Çocukluk dönemi, sakin, kaygısız hayat, serbest yaşam hakkındaki hatıraların ışığıdır bu.

Hikâyede kötü niyetli "dost", kara gönüllü kişinin de sise benzetildiğine işaret vardır. Bu dosta olan inanç yüzünden gerçeğı göremeden pişman olunabilir. Hikâyenin sonunda "tog'lardan enib tushgan tuman atrof-tumonatni qoplaydi" (Dağlardan inen sis çevreyi örtüyor) tasviri vardır. Burada sis yurttaki sömürge hayatın sembolüdür.

Yazar Gaffar Hatamov'un hikâyesinde mendil detayından maharetle yararlanılmıştır. Örtü de, mendil de saflığın sembolüdür. Toksaba'ya hediye edilmiş mendil Hatice'nin sevgisi ve namusunun sembolüydü. Hikâyede tasvir edilmiş

dönemde, hatta daha sonra da yurdumuzda kızların nişanlısına kendi eliyle süslemiş mendili hediye etmesi bir gelenektir. Değerli insanın hediyesi de değerlidir. Bu hediyeyi başka birisine, özellikle sömürgecilere vermek ayıptır. Ölüm bundan daha iyidir. Sevdiği insanın hediyesini bu kadar esirgeyen kişinin kendi vatanını ne derece seveceğı bellidir.

Lokman Börihan'ın hikâyesindeki esas detay Nur Korbaşı tarafından son Kaşgar seferinde satın alınmış Fransız oyuncacı olan taydır. Oyuncacı oğluna hediye edemeyen korbaşı eşinin ihanetinden haberdar olduğu zaman oyuncacı ipe boynuna asar. Bu hareketi onun son umudu oğlu olduğunu anlatır. Oyuncak detayı

"Qari qoplon" (Koca Kaplan) ile sohbet, Akbaş köyünde, şiddetli müharebelerde, Süleyman'la tartışmada, Nur Korbaşı ağır yaralı olup hastalandığında, oğlunu götürmek umuduyla kendi evine gittiğini tasvir ederken kullanılır. Bu oyuncaca "Şefkat muskasi" diyebiliriz. Korbaşı ömrünün özü oğluydu. Çocuk babasından vazgeçince baba boğazına kurşun geçirdi. "Bo'ynida osig'liq o'sha g'aroyib o'yinchoq toy qonga belanganicha sirg'alib yerga tushdi" (Boynuna asılı o harika oyuncak tay kanla boyandığı halde yere düştü). Korbaşı yüksek ideal uğrunda can feda etti. O neslin devamcısı olan oğlundan cüda olmayı, vatandan ayrılmayı, haksızlığı asla kabul etmez. Serbest ruh ebedi hürriyet ister.

Hikâyede Türk halklarının birliği yolunda mücadele etmiş tarihî şahıslardan biri olan Enver Paşa'dan da söz edilir. Enver Paşa'nın yardımcıları olan "Qari qoplon" mahlaslı kahraman hikâyeden yer alır. Bu kahraman Türkçe konuşur. Hikâye bu özelliğıyle istidatlı Özbek yazarı Hurşit Dostmuhamet'in "Mirkomilboyning qazo bo'lgan namozi" (Mirkamil Bey'in Kaza Olmuş Namazı) hikâyesini andırır (Dostmuhammad X., 1992, s.4). Çeşitli yıllarda çeşitli yazarlarca yazılmış bu hikâyeler kahramanların kaderi, faaliyeti, hayatı ilkeleri birbirine benziyor. Önemli olan vatan istiklali yolundaki fedakârlıktır.

Yazarların üslubu çok farklıdır. Şayim Botayev'in üslubunda tasvirlik, Gaffar Hatamov'un hikâyesinde netlik, Lokman Börihan'ın hikâyesinde ruhî tahlil güçlüdür. Şayim Botayev kahramanların ruhiyetindeki değişimleri iç monologlarla tasvir etmeye çalışır. Hikâyede retorik soru ve ünlemlerin kullanılması bu yüzden. Yazar doğa tasvirinden ustalikle yararlanır. Yazarın kullandığı benzetimler dikkat çekicidir. Hikâyede hiçbir kahramanın portresi yoktur. Sadece giysileri tasvir edilir. Halbota'nın üzerinde tön(millî giysi), başında sarık olduğunu cesedi yıkadıkları zaman, ayağında ucu kıvrılmış çizme olduğunu kabri açıldığında biliyoruz. Korbaşının iç ve dış dünyasında güzel bir uyumu hissediyoruz, gerçek müslüman olarak millî geleneklere sadık kaldığını anlıyoruz.

Hikâyede tasvir edilmiş köy delikanları başlarına döpi, yerli hakimiyet temsilcisi ise kep giymiş. Bu tasvirde kep sömürgecilerin dediklerini yapmakla birlikte onların kültürü ve itikadına da uymuş kişilerdeki değişimlere işaret ediyor diyebiliriz.

Halbota'nın kabrini açma konusundaki münakaşada tarafların dünya görüşündeki farkı görüyoruz:

-Shuni ochib o'tirmaylik...xosiyati yo'q.Birimizmas-birimizga kasri uradi, biror falokatni boshlaydi.

Ochamaz! - qat'iy dedi kepkali kishi. - Mayli, bir ko'raylik, keyin yana ko'mib qo'yaveramiz".

(- Şunu açmayalım... İyi değıil. Birimize zarar gelebilir, bir felaketi başlamayalım.

Açacağız! -dedi katıyyen kep giymiş kişi.- Önce bir bakalım, sonra tekrar gömeceğız.)

Halkımız merhumları rahatsız etmeyi büyük günah sayar. Böyle davranışın uğursuzluk getireceğine inanır. Halkın hikâyede tasvir edilmiş “ileri görüşlü” temsilcisi ise böyle fikirlerin gerilik olduğu kanaatinde. Aynı durum tasvirinde insanların dünya görüşündeki değişiklikler ifade edilir.

Gaffar Hatamov vak'aları detaylı olarak tasvir etmiyor. Vak'alar bazen kahramanlar tarafından, bazen yazar tarafından hikâye edilir. Böylece orijinal süje sağlanır. Yazar kahramanların ruhiyetini onların hareketleri, konuşmaları vasıtasıyla tasvir etmeye çalışır. Hatta kahramanların portresini bile görmüyoruz. Ahmad Toksaba'nın dış görüntüsü hakkında “miqtidan kelgan odam edi...”, “...qoramag'izdan kelgan yigit edi...” (gürbüz adam idi...), “yağız delikanlıydı”) den başka bilgi yok. Bu bilgiler onların hikâye etmekte olan kahramanlar tarafından verilmiştir.

Eserdeki menfi kahraman olan Egamkul'un portresi daha mükemmel diyebiliriz. “Ukkiko'z, qirg'iyburun edi u, – deydi bobom, – burnining uchuda tuki bo'lib, o'mgani-ni xiyol oldinga tashlab yurardi, so'xtasi sovuq bir kas edi-da”. (Baykuş gözlü, sivri burunlu idi o, – diyordu dedem, – burnunun ucunda tüyü vardı. Omuzunu biraz öne eğerek yürüyordu, somurtkan birisiydi). Bu tasvir okurlarda kahramana menfi münasebeti şekillendirmeye hizmet eder. Böylece yazarın beklediği olur.

Lokman Börhan yurdumuzda geçmiş faciaları tasvir ederken kahramanların ruhiyetine ayrıca önem verir, duygular tahlili vasıtasıyla kahramanların durumundaki değişimleri gösterir. Yazar hikâyede doğa tasvirinden maharetle yararlanır. Kaderin hükmünden üstün olamayan grup üyeleri ruhiyetindeki kararsızlık, umutsuzluk son gece tasvirindeki yıldızlar ve çay detayları vasıtasıyla ifade edilir. Kahramanların fikirlerine göre “Yıldızlar ağlıyor, çay da özlüyor...” (Yıldızlar yig'laydi, soy ham sog'inadi). Aslında yakınlarının sevgisi ve ilgisine muhtaç olan kahramanların gönlü ağlıyor, özlüyor. Vüslat nasip etmediği halde ne zaman biteceği belli olmayan hicran kucak açıyor. Doğduğu yurdun sevgisine doymadan onu terk etmeyi kimse dilemez.

Gördüğümüz gibi yazarların hikâyelerinde benzer yönler de, farklı noktalar da vardır. Fakat niyetler müşterek: küçük eserlerde büyük gerçekleri yansıtmak. Sanki damlada Güneşin yansıdığı gibi.

Yazarlar halkımıza özgü vatanperverlik, hürriyetseverlik, fedakarlık, sadakat, mertlik, namus, cömertlik gibi faziletleri, Vatan uğruna can feda etmiş yiğitlerin cesaretini tasvir ederken detaylardan ustalıkla yararlanır ve güzel bedîî eserler yazar. Bu eserler okurların manevî alemi ve bedîî zevkini yükseltmekle birlikte tarih konusundaki bilgilerinin genişlemesine de hizmet eder. Millî benlik duygusunu sağlamlaştırıcı bu tarihî hikâyeler bağımsızlık dönemi Özbek hikâyeciliğinin millî azatlık konusunda yazılmış ilgi ve itibara şayan eserleridir.

“Hikâye roman demektir. Küçülmüş komprime roman. Emin olun, bir roman yazmak hikâyeye yazmaktan daha kolaydır. Zira meydan geniştir, vaktiniz müsaittir. Halbuki hikâyede sütun mahduttur. Evvelâ alâka verecek bir başlangıç bulmaya mecbursunuz. Sonra gelecek satırlar, vakanın izahıyla birlikte o merakı devam ettirecek. Asıl güç nokta da hikâyenin son bırakacağı tesirdir; – demişti ünlü Türk hikâyeci yazarı Refik Halit Karay. Yazarlarımız okurların ilgisini çekebilici, düşünmeye çağırان hikâyeler yazmayı başarmışlar. Bu hikâyeler halkımızın şanlı tarihine tekrar göz atmaya, zülmün kurbanları olanların hatırasını anmaya, kutsal nimet olan bağımsızlığı gözbebeği gibi korumaya, halkımıza özgü olan vatanperverlik, hürriyetseverlik, iman, alicenaplık, sadakat gibi faziletleri nesillerin gönüllerine sindirmeye çağırır.

Halbota Korbaşı, Ahmad Toksaba, Nur Korbaşı gibi fedakarlar Vatan ve hürriyet uğruna şehit oldular. Bu millet kahramanlarının kısmetinde “Vatanı sevmek imandır” hikmetini müşahade etmekteyiz. Gönlünü iman nuru süsleyenlerin sayesinde basit toprak parçası Vatan makamına yükselir. Edebiyatımızda millî ve beşerî değerleri cem eden böyle kahraman tiplerinin olmasından gurur duymaktayız.

KAYNAKLAR

1. Botayev Sh. Qora tuman. Yoshlik. – 1990, №4. – B.5-8.
2. Hotamov G'. Uyi kuygan odam. Yoshlik. – 1996. – №2-B. 40-42.
3. Bo'rixon L. Aldoqchi tunlar. Yoshlik. – 2003. – №1. – B. – 37-41.
4. Dostmuhammad X. Mirkomilboyning qazo bo'lgan namozi. O'zbekiston adabiyoti va san'ati, 1992-yil, 4-sentyabr.
5. Kabaklı A. Türk Edebiyatı. III cilt. İst. 1997. Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları. s.709